

Xuraman VERDİYEVƏ
Laboratoriya müdiri

SƏXSİ BIBLIOQRAFİK VƏSAİTLƏR PEDAQOJİ ELMLƏRİN BIBLIOQRAFİK İNFORMASIYA TƏMİNATINDA MÜHÜM VASİTƏ KİMİ

Azərbaycanın bibliografik informasiya sərəvətləri içərisində universal xarakterli, geniş əhatəli, retrospektiv şəxsi bibliografik vəsaitlər mühüm yer tutur. Müxtəlif elm sahələrinin görkəmli adamlarına həsr olunmuş çoxsaylı şəxsi bibliografik göstəricilər səciyyəvi tərtib metodikasına malikdir. Bu vəsaitlər içərisində pedaqogika sahəsinə dair şəxsi bibliografik göstəricilər özünəməxsus yer tutur.

Onlardan biri də pedaqoji elmlər doktoru, akademik, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar ali məktəb işçisi, Maarif əlaçısı, Pedaqoji Universitetin Ümumi pedaqogika kafedrasının müdiri Hüseyn Mustafa oğlu Əhmədovun elmi-pedaqoji fəaliyyətinə həsr edilmiş "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyası ilə çap olunmuş bibliografik göstəricidir. 118 səhifədən ibarət olan, "Professor H.M.Əhmədovun əsərlərinin izahlı bibliografiyası" adlanan bu bibliografik göstərici 1951-1990-cı illəri əhatə edir.

Göstəricinin tərtibçiləri Fərrux Rüstəmov və Həsən Bayramov, elmi redaktoru isə İ.N.İsayevdir. Göstərici Pedaqoji Universitetdə nəşrə hazırlanmış və 1990-cı ildə çap olunmuşdur.

Göstərici təxminən 40 il ərzində müəllifin nəşr etdiyi əsərləri, elmi-pedaqoji, tədris-metodiki xarakterli məqalələri, respublika və keçmiş ümumittifaq elmi-praktik konfranslardakı çıxışlarının qısaldılmış mətni, tezisləri və s. yazıları daxil edilmişdir.

Göstəricidə həmçinin H.M.Əhmədovun redaktə etdiyi əsərlər, tədris-metodik ədəbiyyat, eyni zamanda onun rəhbərlik və ya rəsmi opponentlik etdiyi namizədlik və doktorluq dissertasiyaları haqqında bibliografik informasiya da öz əksini tapmışdır.

Professor H.M.Əhmədovun Azərbaycan dilində nəşr olunmuş əsər və məqalələrinin adları rus dilində, eyni zamanda rus, erməni və

gürcü dillərində nəşr edilmiş məqalələrin adları isə müvafiq şəkildə Azərbaycan dilinə tərcümə edilmişdir.

Göstəriciyə daxil edilən bütün materiallar məzmun və xarakterindən asılı olmayaraq xronoloji ardıcılıqla verilmiş, bibliografik göstəriciyə bir neçə köməkçi aparat tərtib olunmuşdur.

Bibliografik göstərici aşağıdakı bölmələrdən ibarətdir.

1. Həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin əsas tarixləri;
2. Ömrün yadda qalan səhifələri (elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti haqqında qısa öçerk);
3. Əsərləri;
4. Redaktə etdiyi əsərlər;
5. Dissertasiya işinə elmi rəhbərlik;
6. Dissertasiya işlərinə opponentlik;
7. Elmi-pedaqoji fəaliyyəti və əsərləri haqqında ədəbiyyat;
8. Əsərlərinin əlifba göstəricisi;
9. H.Əhmədov haqqında yazmış müəlliflər.

Göstəricinin birinci bölməsi "Həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin əsas tarixləri" adlanır. Azərbaycan və rus dilində verilmiş bu bölmə akademik Hüseyn Əhmədovun mənalı həyatının güzgüsüdür. Bölmə vasitəsilə akademikinin həyatında baş verən mühüm hadisələr haqqında informasiya almaq olar.

"Ömrün yadda qalan səhifələri" (elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti haqqında qısa öçerk) adlanan ikinci bölmədə professor Ə.Əlizadə akademik H.Əhmədovun elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti haqqında mükəmməl məlumat verir. Bölmədən öyrənirik ki, 1952-ci ildən taleyini Pedaqoji Universitetlə bağlayan H.Əhmədovun elmi taleyi uğurlu olmuşdur. O, respublikamızda haqlı olaraq pedaqoji fikrin mərkəzlərindən biri hesab edilən pedaqogika kafedrasında aspirant kimi fəaliyyətə başlamışdır. Elmi rəhbəri, görkəmli alim, professor Ə.Seyidovla hər bir görüşü zamanı gənc aspirant nəinki elmi biliyə yiyələnmiş, həm də daxilən zənginləşmiş, ünsiyyət məktəbi keçmişdir.

H.Əhmədov maraqlı bir problem - nümunə ilə tərbiyə sahəsində tədqiqat aparmışdır. 1958-ci ildə Pedaqoji Universitetdə dissertasiya müdafiə edərkən akademik A.O.Makovelski, professor B.B.Komarovski, professor M.M.Mehdizadə, M.Ə.Muradxanov, D.Mustafayeva dissertasiyanın elmi əhəmiyyəti ilə bərabər praktik əhəmiyyətə malik olduğunu xüsusilə qeyd etmişlər. Dissertasiya müdafiəsi zamanı elmi rəhbər professor Ə.Seyidov onun haqqında demişdir: "H.Əhmədov istedadlı gənc pedaqoqdur. Mən belə hesab edirəm ki, o, bu sahədəki tədqiqat

qatlarını müvəffəqiyyətlə davam etdirəcəkdir". O, elmi rəhbərin sözlərini doğrultmuşdur. H.Əhmədov XIX əsrin məktəb tarixini öyrənə-öyrənə ölkənin Moskva, Leninqrad, Həştərxan, Tbilisi, Bakı Mərkəzi Dövlət arxivlərində, elmi idavrelərdə hifz olunan qiymətli arxiv sənədlərin, dövrü mətbuat materiallarını yorulmaq bilmədən araşdırmış, elmə məlum olmayan faktlar toplayıb ümumiləşdirmişdir.

1972-ci ildə H.Əhmədov Bakı Dövlət Universitetində pedaqoji elmlər doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün müvəffəqiyyətlə dissertasiya müdafiə etmişdir. Akademiklərdən N.K.Qonçarov, M.Mehdizadə, F.Köçərli, professorlardan K.Kazımov, A.Abdullayev, M.Qazıyev, A.Zamanov, M.Əlizadə və başqaları əsəri haqlı olaraq Azərbaycan pedaqoji fikrinə layiqli töhfə kimi qiymətləndirmişlər. 150-yə qədər kitab, kitabça və məqalə müəllifi olan H.Əhmədovun tədqiqatları Azərbaycan məktəbi və pedaqoji fikrinin görkəmli nümayəndələrinə, həmçinin İ.N.Ulyanovun və T.Q.Şevçenkonun pedaqoji ideyalarına həsr edilmişdir.

Professorun tədqiqatında N.Nərimanovun pedaqoji fikirləri xüsusi yer tutur. Onun «N.Nərimanovun pedaqoji fikirləri» adlı kitabı Bakıda, məqalələri isə Moskvada, Həştərxanda, Tbilisidə nəşr olunmuşdur. Alim həmçinin ASE-nin bir neçə cildinin, Moskvada çapa hazırlanan ikicildlik "Pedaqoji ensiklopediya"nın əsas müəlliflərindən biridir.

Göründüyü kimi, akademik H.Əhmədovun yaradıcılıq yolu zəngindir və bu bioqrafik очерк akademikin maraqlı yaradıcılıq yolunu izləmək baxımından əhəmiyyətlidir və sahənin informasiya istifadəçilərinin biblioqrafik informasiya təminatında mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

"Əsərləri" adlanan üçüncü bölmə akademik H.Əhmədovun 1955-ci ildən 1990-cı ilə qədər çap olunmuş əsərlərini əks etdirir. Bu bölmə akademik H.Əhmədovun qələmindən çıxan 150-yə qədər Azərbaycan və rus dilində olan mənbəni əhatə edir. Azərbaycanca olan mənbələrin rus dilinə və rus dilində olan mənbələrin Azərbaycan dilinə tərcümə olunması vəsaitin oxucu kontingentini genişləndirir. Mənbələrə annotasiyanın verilməsi informasiya istifadəçiləri üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir və hər bir mənbənin məzmununu açır.

Məsələn: 104. XIX əsr Azərbaycan məktəbi.-Bakı: Maarif.-1985.-292 s.

19-cu yüzillikdə - bütöv bir əsr ərzində Azərbaycan xalq maarifi və məktəb təhsili ilə bağlı bir sıra vacib pedaqoji problemlərin tədqiqinə həsr edilmişdir.

Monoqrafiyada Azərbaycanın Rusiya tərkibinə daxil edilməsindən sonra məktəb təhsili sahəsində ilk mütərəqqi nəticələr, ilk dövlət

məktəblərinin meydana gəlməsi, müsəlman məktəbləri, keçən əsrin 60-cı illərinin məktəb islahatı və bunun Azərbaycanda məktəb təhsilinin inkişafına təsiri, ibtidai kənd məktəblərinin meydana gəlməsi və inkişafı, dəmir yolu, bazar günü və sənət məktəblərinin fəaliyyəti, rus-Azərbaycan, natamam orta və orta məktəblərin inkişafı, qadın təhsili, məktəb və mədrəsə təhsili məsələləri, anadilli məktəblərin meydana gəlməsi və inkişafı və s. məsələlər külli miqdarda arxiv sənədləri əsasında ətraflı tədqiq olunur.

Göründüyü kimi, annotasiya monoqrafiyanın məzmunu tam əhatə edir. Yeri gəlmişkən, biblioqrafik göstəricinin "H.Əhmədov əsərlərinin izahlı biblioqrafiyası» adlandırılması biblioqrafiyaşünaslığın metodik əsaslarına uyğun gəlmir. O, «Annotasiyalı biblioqrafik göstərici» adlandırılırdı, daha düzgün olardı.

Biblioqrafik göstəricinin "Əsərləri" adlanan 3-cü bölməsində kitabların, elmi-məqalələrdən ayrı verilməməsi biblioqrafik axtarışı çətinləşdirir və vaxt itkisinə səbəb olur. Bölmədən öyrənirik ki, akademik H.Əhmədovun ilk elmi əsəri 1955-ci ildə "Azərbaycan məktəbi" jurnalının 2-ci nömrəsində 24-28-ci səhifələrdə dərc olunmuş "Pioner dəstələrinin adları ilə əlaqədar olaraq tərbiyəvi iş təcrübəsindən" adlanan elmi məqalədir. 1990-cı ildə çıxmış sonuncu elmi məqaləsi isə "Əhməd Seyidov" biblioqrafik göstərcisinə yazdığı "Sovet Azərbaycanının ilk pedaqoqu "Əhməd Seyidov" adlı очерkdir.

Bölmə akademik H.Əhmədovun 1990-cı ilə qədər nəşr olunmuş əsərlər haqqında mükəmməl biblioqrafik informasiya verir və pedaqoji sahənin biblioqrafik informasiya təminatında mühüm rol oynayır. Bölmə vasitəsilə H.Əhmədovun 1990-cı ilə qədər nəşr olunmuş əsərləri haqqında mükəmməl informasiya almaq olar.

Biblioqrafik göstəricinin 4-cü bölməsi "Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında nəşr olunmuş məqalələri" adlanır. Bölmədə 44 məqalə haqqında biblioqrafik məlumat verilir. Azərbaycanca yazılmış materialların rus dilinə, rus dilində yazılmış materialların Azərbaycan dilinə tərcümə olunması göstəricinin oxucu kontingentini artırır.

"Qəzet məqalələri" adlanan 5-ci bölmə akademik H.Əhmədovun dövrü mətbuat səhifələrində çap olunmuş məqalələri haqqında mükəmməl məlumat verir. Lakin bölmənin "Qəzet məqalələri" adlandırılması biblioqrafiyalaşdırmanın metodikasına ziddir. "Dövrü mətbuatda dərc olunmuş əsərləri" adlandırılırdı, daha düzgün olardı.

Bölmədən öyrənirik ki, akademik H.Əhmədovun dövrü mətbuat səhifələrində dərc olunmuş ilk məqaləsi "Kirovabad bolşeviki" qəzetində 1951-ci ildə avqust ayının 29-da dərc olunmuş "H.Zərdabi adına

Kirovabad Pedaqoji İnstitutuna qəbul haqqında" adlı məqaləsidir. 1990-cı ilə qədər dövrü mətbuatda çap olunmuş son əsəri "Pedaqogika tarixi və müasirlik" adlı "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin səhifələrində 20 oktyabr 1989-cu ildə çap olunmuş məqaləsidir.

Göründüyü kimi, bölmə akademikın qəzet səhifələrində çap olunmuş 143 məqaləsi haqqında mükəmməl biblioqrafik informasiya verir və bölmə vasitəsilə 1990-cı ilə qədər akademikın dövrü mətbuat səhifələrində dərc olunmuş əsərləri haqqında mükəmməl biblioqrafik informasiya almaq olar.

Biblioqrafik göstəricinin 6-cı bölməsi "Redaktə etdiyi əsərlər" adlanır. Bu bölmədə akademik H.Əhmədovun redaktə etdiyi 35 əsər haqqında biblioqrafik informasiya verilir.

Biblioqrafik göstəricinin 7-ci bölməsi "Dissertasiya işlərinə elmi rəhbərlik" adlanır. Bölmədə akademik H.Əhmədovun 1990-cı ilə qədər rəhbərlik etdiyi pedaqoji elmlərin müxtəlif sahələrinə həsr olunmuş 26 dissertasiya işinin biblioqrafik təsviri verilir. Bölmədən öyrənilir ki, biblioqrafik göstərici tərtib olunan dövrə qədər müdafiə olunmuş dissertasiyaların hamısı rus dilində müdafiə olunmuşdur.

"Dissertasiya işlərinə opponetlik" adlı digər bölmədə akademik H.Əhmədovun opponetlik etdiyi 12 dissertasiya işi haqqında biblioqrafik informasiya verilir.

"Elmi-pedaqoji fəaliyyəti və əsərləri haqqında ədəbiyyat" bölməsində akademik H.Əhmədov elmi-pedaqoji fəaliyyəti və əsərləri haqqında yazılmış 102 məqalə haqqında biblioqrafik informasiya almaq olar. Bölmədən öyrənilir ki, H.Əhmədovun elmi-pedaqoji fəaliyyəti və əsərləri haqqında nəşr olunmuş ilk məqalə Y.Talıbovun "Azərbaycan müəllimi" qəzetində dərc etdiyi "Qiyəmətli vəsait" adlı məqalədir.

Biblioqrafik vəsaitdən istifadəni asanlaşdırmaq məqsədilə göstəriciyə köməkçi aparat tərtib olunmuşdur. Bu köməkçi aparalardan birincisi "H.Əhmədovun əsərlərinin əlifba göstəricisi"dir. Köməkçi aparatı tərtib etməkdə əsas məqsəd daxilə xronoloji ardıcılıqla düzülmiş materialların əlifba sırası vasitəsilə tez tapılmasına yardım etməkdən və vaxt itkisinə qənaət etməkdən ibarətdir.

İkinci köməkçi aparat "Алфавитный указатель трудов Г.М.Ахмедова изданным на русском, армянском и грузинском языках" adlanır. Bu köməkçi aparat vasitəsilə akademikın rus, erməni və gürcü dillərində nəşr olunmuş əsərlərini daha tez müəyyənləşdirmək olar.

Üçüncü köməkçi aparat "Prof. H.Əhmədov haqqında yazmış müəlliflərin əlifba göstəricisi"dir. Göstərici vasitəsilə prof.H.Əhmədov haqqında yazmış müəlliflər haqqında informasiya almaq olar.

Göründüyü kimi, akademik H.Əhmədovun elmi, pedaqoji, ictimai fəaliyyəti haqqında mükəmməl məlumat verən bu biblioqrafik vəsait pedaqoji sahənin biblioqrafik informasiya təminatında mühüm rol oynayır.

ƏDƏBİYYAT

1. *Библиографическая работа в библиотеке: организация и методика.* - М., 1990.- 255 с.

2. Əliyev Z.H. *Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq: Dərs vəsaiti.* - B.: BUN, 2001.- S. 243.

3. *Professor H.M.Əhmədovun əsərlərinin izahlı biblioqrafiyası /Tərtib ed: F.A.Rüstəmov, H.B.Bayramov; Red.: İ.N.İsayev; Azərbaycan Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti.-1990.- 118 s.*

Хураман Вердиева

ПЕРСОНАЛЬНЫЕ БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ УКАЗАТЕЛИ КАК ВАЖНОЕ СРЕДСТВО БИБЛИОГРАФИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ

РЕЗЮМЕ

Для библиографического обеспечение современной педагогической науки и практики существует целая система библиографических средств позволяющих оперативно и полно удовлетворить потребности специалистов. По сложившимся традиции, среди библиографических пособий посвященных педагогическим наукам основное место занимают персональные библиографические указатели. В данной статье анализированы методические особенности и поисковые возможности библиографического указателя посвященного видному ученому академику Г.Ахмедову.

Hesablayıcı komissiyanın protokolu yekdilliklə təsdiq olundu.

Beləliklə, dissertasiya işi Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının alimlik dərəcəsi verilməsi haqqında əsasnaməsinin tələblərinə tam cavab verdiyinə görə Birdəfəlik Dissertasiya Şurası Xəlil İsmayıl oğlu İsmayılova tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsi verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası qarşısında vəsatət qaldırılmasını qərar aldı.

Bununla Birdəfəlik Dissertasiya Şurasının iclası öz işini başa çatdırdı.

İDDİAÇININ ÖMÜR YOLU

Xəlil İsmayıl oğlu İsmayılov 1945-ci ildə anadan olmuşdur.

1972-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq fakültəsini Kitabxanaçı-bibliograf ixtisası üzrə bitirmişdir.

1974-cü ildən Kitabxanaşünaslıq kafedrasında laborant, baş laborant, müəllim, baş müəllim vəzifələrində çalışmışdır.

1976-1979-cu illərdə ADU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının əyani aspirantı olmuş və 1984-cü ildə Moskva Dövlət Mədəniyyət İnstitutunda «Sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycanda partiya kitabxanaları: tarixi, müasir vəziyyəti və inkişaf perspektivləri» mövzusunda namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

1986-cı ildən BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti, 1990-1993-cü illərdə həmin kafedranın müdiri olmuşdur.

1993-cü ildən bu günə kimi BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekanı vəzifəsində çalışır.

70-dən çox elmi əsəri vardır. Onlardan 38-i, o cümlədən bir monoqrafiya və bir kitab bilavasitə dissertasiya mövzusunə aiddir.

Moskvada, Tbilisidə, Amerikada, Belçikada, Fransada beynəlxalq elmi konfranslarda Azərbaycan kitabxana ictimaiyyətini təmsil etmiş, məruzələrlə çıxış etmişdir.

Azərbaycanda 1997-ci ildən çıxan yeganə ixtisas jurnalının - «Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya» elmi-nəzəri və təcrübi jurnalının təsisçisi və baş redaktoru, 1999-cu ildən Azərbaycanda Kitabxana İşinin İnkişafı Assosiasiyasının prezidentidir.

Ailəlidir. Bir oğlu, iki qızı, üç nəvəsi vardır.

1991-ci ildə qurulmuş müstəqil Azərbaycan dövləti respublikamızın sosial-iqtisadi inkişafı, xalqımızın elmi texniki və mədəni-mənəvi potensialının daha da gücləndirilməsi üçün geniş imkanlar açmışdır.

1995-ci ildə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası cəmiyyətə xidmət edən bütün sosial institutların demokratik prinsiplər əsasında öz fəaliyyətlərini yeniləşdirməsi üçün ilk dəfə əsaslı hüquqi baza yaratmışdır. Bu ali dövlət sənədində cəmiyyət üzvlərinin mədəni təsisatlardan və mədəni sərvətlərdən istifadə etmək, eləcə də informasiya əldə etmək hüquq və vəzifələrinə xüsusi diqqət yetirilir. Bu isə ölkədə baş verən sosial, iqtisadi, elmi-mədəni proseslərin informasiya təminatı problemini aktuallaşdırır.

Dosent Xəlil İsmayılovun dissertasiya işində qeyd olunduğu kimi, cəmiyyətin mühüm mədəni təsisatı və informasiya bazası olan kitabxanalar müasir dövrdə olduqca mürəkkəb funksiyalar həyata keçirən, əhəlinin müəaliyyətinin mədəniyyətinin formalaşmasına səmərəli təsir göstərən sosial kommunikasiya müəssisələridir. Müasir dövrdə heç bir cəmiyyətdə elm, texnika, təhsil və mədəniyyətin bütün sahələri ümumbəşəri və milli kitabxana-informasiya sərvətlərindən istifadə etmədən inkişaf edə bilməz. Dünya kitabxanaçılıq işinin tarixi təcrübəsi sübut etmişdir ki, hər bir ölkədə kitabxana işinin təşəkkül tapması həlledici dərəcədə bu mürəkkəb prosesin metodik təminatından asılıdır. Bu gün kitabxanaların metodik təminatının həmişə daşdığı mənə dəyişmiş, cəmiyyət və keyfiyyət baxımından xeyli zənginləşmişdir. Bu inkişaf, sözsüz ki, ilk növbədə dünya miqyasında kitabxana işinin yeni mərhələyə daxil olması, onun cəmiyyətdəki informasiya proseslərinə inteqrasiyası ilə əlaqədardır. Ona görə də «Müasir dövrdə kitabxana işinin metodik təminatı necə olmalıdır» sualı kitabxana ictimaiyyətini düşündürməyə başlamışdır. İndi respublikamız üçün bu problem kitabxana işinin ən aktual problemlərindən birinə çevrilmişdir. Kitabxanaların metodik təminatı anlayışının müasir mahiyyətinin düzgün dərk edilməsi hazırda dünya informasiya məkanında baş verən yeni mürəkkəb proseslərin və bununla əlaqədar kitabxanaların fəaliyyətində meydana gələn konseptual yeniləşmənin dərindən və hərtərəfli öyrənilməsinə tələb edir.

Azərbaycanda kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf konsepsiyasını yaratmaq üçün onun inkişaf mərhələlərini, əldə edilən tarixi təcrübəni öyrənib ümumiləşdirmək xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Ölkəmizdə kitabxanaların metodik təminat problemi bu günədək ayrıca